

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ציצית – דף מספר 5

בס"ד, ט"ו בתמוז תשס"ט

ציצית בלילה וחיוב נשים בציצית

א. מקורות חז"ל

1. ספרות התנאים :
 - א) ספרי במדבר פסקא קטו (מצורף).
 - ב) ספרי דברים (מצורף).
 - ג) מדרש תנאים (מצורף).
 - ד) תוספתא קידושין פ"א ה"י.
 - ה) מכילתא דרבי ישמעאל משפטים - מסכתא דכספא פרשה יט (משנה ב"מ פ"ט מ"ג, "ומחזיר את הכר... ביום").
2. ספרות אמוראים :
 - א) בבלי מנחות מג. "רב יהודה רמי תכילתא לפרוזמא... קרית שמע" (מג):.
 - ב) ירושלמי ברכות פ"ג ה"ג, "תמן תנינן... בציצית" (מקבילה בקידושין פ"א ה"ז).
3. ראשונים :
 - א) מנחות מ: תד"ה משום כסות לילה; (להרחבה – מקבילות בברכות יד: תד"ה ויאמר אינה נוהגת, קידושין לד. תד"ה ותפילין וציצית).
 - ב) רמב"ם הלכות ציצית פ"ג ה"ז.
 - ג) שו"ת הרשב"א חלק א סימן רחצ.
4. להמשך הדרך בשבוע הבא :
 - א) מנחות מ: תד"ה תכלת אין בה כלאים.
 - ב) רא"ש הלכות ציצית סימן א'.
 - ג) טור וב"י סימנים יז-יח.
 - ד) המשך ליבון הנושא של שיטת ר"ת וכלאים בציצית, קשורה בלימוד טלית חובת מנא או חובת גברא. נעסוק בה בלי נדר בשבוע הבא.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ציצית – דף מספר 5

בס"ד, ט"ו בתמוז תשס"ט

ספרי במדבר פיסקא קטו

"וידבר!"¹.

"דבר אל בני ישי ואמרת אלהם ועשו להם ציצית".

אף הנשים במשמע.

ר' שמעון פוטר את הנשים מן הציצית מפני שמצות עשה שהזמן גרמה.

שזה הכלל אי' ר' שמעון. כל מצות עשה שהזמן גרמה נוהג באנשים ואינו נוהג בנשים.

בכשרין ולא בפסולין.

ר' יהודה בן בבא או' [ביחוד] נטלו חכמים את הרדיד שלאשה מן הציצית ולא חייבו אלא בטלית.

שפעמים מתכסה בה בעלה.

... 10

"ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם".

אף בעלי שלש ובעלי חמש ובעלי שש ובעלי שבע ובעלי שמונה במשמע.

ת"ל "על ארבע כנפות". יצאו <125> בעלי שלש ובעלי ה' ובעלי ו' ובעלי ז' ובעלי ח' מן המשמע.

משמע מוציא את אילו! ומוציא!² כרים וכסתות.

ת"ל "אשר תכסה בה". פרט לכרים וכסתות.

או "אשר תכסה בה". שומע אני אף כסות לילה במשמע.

ת"ל "וראיתם ()[א]ותו". ביום ולא בלילה. אם היתה מיוחדת ליום ובלילה תהי חייבת בציצית.

משמע מוציא את כסות לילה ומוציא את כסות סומה.

ת"ל "י!היה לכם לציצית". מכל מקום.

ספרי דברים 20

"כסות".

פרט לכר.

"כסו".

פרט לסדין.

מדרש תנאים לדברים פרק כב 25

"על ארבע כני כסו"

לפי שהוא אומר (שם) "על כנפי בגדיהם", יכול בעלי שלש ובעלי חמש ובעלי שש ובעלי שמונה

במשמע?

ת"ל "על ארבע" יצאו אלו.

משמע מוציא את אלו ומביא כרים וכסתות 30

¹ יש לגרוס "ויאמר".

² כנראה יש לגרוס: "ומביא".

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ציצית – דף מספר 5

בס"ד, ט"ו בתמוז תשס"ט

ת"ל "אשר תכסה בה" יצאו כרים וכסתות:

"אשר תכסה בה"

לרבות כסות סומה:

מכילתא דרבי ישמעאל משפטים - מסכתא דכספא פרשה יט

35

עד בא השמש תשיבנו לו, זה כסות יום שאתה מחזיר לו כל היום, אין לי אלא כסות יום שאתה מחזיר לו כל היום, כסות לילה שאתה מחזיר לו כל הלילה מנין, תלמוד לומר +דברים כד יג+ השב תשיב לו את העבוט כבא השמש; מכאן אמרו, ממשכנין כסות יום בלילה וכסות לילה ביום, ומחזירין כסות יום ביום וכסות לילה בלילה.

תוספתא מסכת קידושין (ליברמן) פרק א הלכה י

40

אי זו היא מצות עשה שהזמן גרמא כגון סוכה לולב ותפלין אי זו היא מצות עשה שלא הזמן גרמא כגון אבידה ושלוח הקן מעקה וציצית ר' שמעון פוטר את הנשים מן הציצית מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ג דף ו טור ב/ה"ג

45

תמן תנינן כל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין והנשים פטורות וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד נשים חייבין אי זהו מצות עשה שהזמן גרמא כגון סוכה לולב שופר ותפלין ואי זו היא מצות עשה שאין הזמן גרמא כגון אבידה ושילוח הקן מעקה וציצית ר' שמעון פוטר את הנשים ממצות ציצית שהוא מצות עשה שהזמן גרמא שהרי כסות לילה פטוי מן הציצית א"ר לייא טעמון דרבנן שכן אם הית' מיוחד' לו ליום וללילה שהיא חייבת בציצית

שו"ת הרשב"א חלק א סימן רצח

50

שאלת גרסינן בפרק קמא דקדושין בגמרא דבני מערבא אמר להם רבי שמעון לחכמים אי אתם מודים שהיא מצות עשה שהזמן גרמא שהרי כסות לילה פטור מן הציצית. אמר רבי אילא טעמון דרבנן שאם היתה לו מיוחדת ליום ולילה שהיא חייבת בציצית. וקשיא לי על זה סוגיא דפרק התכלת (דף מ"ג ב) דבעי ורבנן האי (במדבר ט"ו) וראיתם אותו מאי עבדי ליה וכו'. היה יכול לתרץ וראיתם אותו פרט לכסות מיוחדת ללילה דמודו בה רבנן שהיא פטורה. עד כאן.

55

תשובה אילו לא מצאו שם בפרק התכלת ענין להחמיר בו קרא לדברי חכמים היה באפשר להקשות כן. למה לא מצאו ידיהם בבית המדרש לתרץ לדברי חכמים מקרא זה כענין שתוצוהו בירושלמי? אבל עכשיו שיש להם מדרשות שם בפרק התכלת /מ"ג/ ומן הבריות /הברייתות/ בקרא דוראיתם אותו למה אנו צריכין עוד לתירוצו של רבי אילא דירושלמי? אדרבה תמה על עצמך מפני מה לא תרצו בירושלמי כמו שתוצו בגמרא כדברי הבריתא /הברייתא/. אלא שאפילו בגמרתנו יארע כן שתירץ במקום אחד בענין אחד ובמקום אחר בענין אחר והוי כאיכא דאמרי. וגדולה מזו כי הרבה יש בגמרתנו /גמראתנו/

60

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ציצית – דף מספר 5

בס"ד, ט"ו בתמוז תשס"ט

סוגיות מתחלפות. אחת מהם גבי ניקף ומקיף שהסוגיות מתחלפות בפ"ק דב"ב (דף ד' ב) ובב"ק פרק כיצד הרגל (דף כ' ב). וכן בשבועות בשמעתא דטענו שור ושה וחמור שמתחלפות עם הסוגיא שבכתובות במשנתנו דהטוען את חברו כדי יין. ובפרק קמא דקדושין (דף י"ג ב) אמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין שעבודא דאורייתא / דאורייתא. ומתחלף בשילהי בבא בתרא (דף קע"ו) דאמר רב פפא מלוה על פה גובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין. דאלמא אינה גובה אלא מן התקנה דשעבודא לאו דאורייתא / דאורייתא. והוי כלישנא אחרינא וכדברי רבינו תם ז"ל. וכל שכן שיארע זה בין הבבלי והירושלמי בהרבה מקומות. גם זה נראה לי אחד מהם. והרבה כיוצא באלו בתלמוד שהוא חלוף בהסכמת שבין הבבלי והירושלמי. שאילו לדעת רבי אילא שבירושלמי לא נחלקו רבנן לכסות לילה אלא כל שהוא מיוחד ללילה דהיינו כסות לילה האמור בכל מקום פטור מן הציצית. וכמו שאמור שם אי אתם מודים שהיא מצות עשה שהזמן גרמא שהרי כסות לילה פטור מן הציצית. ורבי אילא לא אמר שיהו רבנן חלוקין בדבר זה. דודאי כסות לילה פטור אף לדבריהם מגזרת הכתוב. אלא שהיא מצות עשה שאין הזמן גרמא כיון שהאדם מחוייב בה בכסות המיוחד ליום ולילה. ואילו לפי דעת הבבלי חלוקין עליו חבריו על ר' שמעון בכסות לילה. ואין לך כסות פטור להם מן הציצית בין מיוחד ליום בין מיוחד ללילה. ותדע לך מדתניא התם רבי שמעון פוטר בנשים. מאי טעמיה דרבי שמעון דתניא וראיתם אותו פרט לכסות לילה וכו'. ורבנן האי וראיתם אותו מאי עבדי ליה? דאלמא רבנן חלוקין בכסות לילה. וכסות לילה בכל מקום היינו כסות המיוחד ללילה וכדמוכח בהא דירושלמי. ועוד מדאמרינן התם בריש התכלת (דף מ"ב) גבי סדין בציצית רב זירא אמר גזרה משום כסות לילה. משמע דכסות לילה היינו כסות המיוחד ללילה. אלמא ודאי רבנן אפילו כסות מיוחד ללילה חיובי מיחייבי. ודרב זירא כרבי שמעון דקיימא לן כותיה. ומעתה אי אפשר להם להעמיד בגמרא לדעת רבנן האי וראיתם אותו פרט לכסות המיוחד ללילה. וכמו שאמרו שם בירושלמי הפכו הברייתא / הברייתא / ושנו במצות עשה שלא הזמן גרמא ציצית ובברייתא / ובברייתא / השנויה בגמרא שם בפרק קמא דקדושין (דף ל"ג ב) שנו ציצית במצות עשה שהזמן גרמא. שהירושלמי לעתים מהפך את הסוגיות ופעמים אפילו גירסא הברייתא / הברייתא / ואפילו המשניות. וכן תמצא להם בהרבה מקומות.